

nevelők és orvosok tehetnek sokat (különösen azok, akik egy-egy intézmény élén állanak és így szavuknak nagyobb súlya van), ha összefognak és helyzetüknél fogva minden lehető megtesznek az általános nevelői gondolkodás terjesztésére, a családi nevelés tudatosabbá tételére és a magyar leányifjúság testi-lelki erejének összhangzatos fokozására.

Dr. Evva Gabriella.

Kiteljesedő középiskola, megszínesedett tanárság.*

A szegedi egyetem 1940 november 11-i ünnepségén igaz szellemi élvezettel hallgattuk a komoly, gondolkodásra készítő rektori megnyitó szavakat. Élvezve az előadó megnyerő modorát is, önkénytelenül azt éreztem: Szeged új egyeteme nemcsak díszet kapott, de önmagát emelte mindjárt igen magasra azzal, hogy Nobel-díjas tudósában tisztelheti első rektor magnificusát. Hogy mégis az elhangzott beköszöntő készlet alábbi igénytelen soraim megírására, annak magyarázata egyrészt az előkelő hely, melyről a kérdéses megnyitó elhangzott, másrészt az, hogy a szavak előkelő nyilvánosság előtt hangzottak el. Mindezt egybevetve: a legigazabb őszinteséggel jelentem ki, hogy soraimat nem a kákán csomót keresés szülte, hanem bizonyos igen megokolt aggodalom.

A szegedi egyetem első rektora most már nem első ízben és — sietek kijelenteni — nem egy szempontból okkal és jogosan, bíráló tárgyává teszi a mai magyar középiskola levegőjét. Véleményünk a középiskolai nevelve oktatás *eredményeire nézve* több ponton egyezik. De nem egyezhetik teljesen az okokra nézve s ellentétben van a tekintetben, hogy *csak egysíkú megmutatás* foltot hagyhat a közvélemény szemében a középiskolai tanári renden is.

Tökéletesen érzem, hogy a Rektor Úr bíráló megállapításai közben nem gondolt a középiskolai tanárság egyetemére. (A mellett — többek között — ha ennek a tanári rendnek vannak is hibái, útnakindítását attól az egyetemi oktatástól kapta, melyben az újabb évtizedek okozta törést éppen a Rektor Úr látta meg talán minden professzor társa között a legvilágosabban. Itt persze vitatkozni lehetne arról, hogy a középiskolai ballaszt a törés be nem következése esetén is súlyos tényező lenne-e?) *Sajnos, a közvélemény szemében középiskola és középiskolai*

* (A Szerkesztő a következő levelet kapta: Kedves Barátom! A szegedi egyetemen elhangzott rektori megnyitónak a középiskolai nevelést-oktatást is érintő része élénk visszhangot keltett. Bizonyos aggodalmak arra készítetnek, hogy — a teljesebb megvilágítás érdekében — néhány utalást tegyek olyan mozzanatokra is, melyeket a megnyitó nem érintett, illetőleg mellőzött. (Nem szabad elfeledni, hogy az ünnepségen nem csak tanáremberek voltak jelen!) Azt hiszem, egyenesen és helyesen jártam el, midőn soraimat előzőleg *Szent-Györgyi Albert dr.* rektor úrnak is megmutattam. Hozzám intézett levele azt bizonyítja, hogy egyrészt írásomban semmiféle élt nem érez, másrészt ő maga is helyesnek tartja, ha bizonyos szempontok pontosabb kifejtést nyernek. Soraim közlését előre is megköszönve, vagyok a legőszintébb barátsággal: Lőrincz Jenő.)

tanárság egy, nem egyszer olyan megítélésben is, hogy azonosítás inkább a hibákkal, mint a kétségtelenül meglévő jótulajdonságokkal kapcsolatban jelentkezik. Az elmondottak után legyen szabad a következőkre kitérnem :

1. A megnyitónak az értékes közéleti emberről vallott felfogásához teljes mértékben csatlakozom. Érzem azt is, hogy a középiskola túlzásfolt anyaga — minden jószándék ellenére — *nem mindig* alkalmas előkészítő arra, hogy az egyetem és az élet ezt az ideális közéleti emberpalántát tovább és erőteljesen formálhassa. Én is teljes mértékben vallom : a mai magyar élet legnagyobb hiánya az, hogy a magyar művelt osztály nagyobb része még nem érezte át a jóértelemben vett hivatásvállalás, a felelősség és az átlagban megkövetelnél több, tehát több-letmunka fontosságát.

2. De mindennek az lenne a túlnyomó magyarázata, hogy a középiskola nem adja meg az egyetemnek a szükséges támogatást ? Kétlem !

3. Magam is abból a rétegből való vagyok, amelyik — sok-sok mindenfajta korú tanártársammal együtt — nem nevelőnek vallja, hanem *tudja* magát, az elhivatás minden örömével és vívódásával. Talán nem szerénytelenség, ha sokunk kereső, kutató, de itt-ott eredményekre is jutott gyakorlati tevékenységére és cikkeire utalva, azt merjük állítani : szeretünk látni is, nemcsak nézni. A mai középiskolákban pedig igen sok esetben *hősöket* látunk, a békés munka hőseit (s valóban ez a nehezebb !). Még nemrég is szerény pengőkért hittell, hozzáértéssel, a teljesebb magyar jövő útjait látva s ezt a jövőt mindennél jobban áhitva, neveltek, nemcsak tanítottak. S neveltek vaskalaposság nélkül, derűsen, egyként véve alapnak a százszínű gyereklelket és nemzetünk délibábos szemlélet nélkül való, sub specie aeternitatis realitásait. Sokszor döbönt belém a jóízek borzongásával : csoda, hogy nem roskantak össze hivatásuk nagysága és nyomorú terhük alatt ; csoda, hogy kopottan, nyüzött arccal is magukhoz tudták símitani a mai diákgyerek sokszínű lelkét. *Ma nincs Magyarországon fontosabb hivatás a nevelőnél ! Mikor fog azonban a közvélemény végre ráeszmélni, hogy — egész fajtánk iránt való kötelességből minden más foglalkozás előtt, ennek a nevelőnek van elsősorban szüksége teljes függetlenségre, nyugodt mindennapokra ?* Mert a ma középiskolájának nem egy hiányossága ide megy vissza.

4. A fentiekkel nem Bodónét játszom, hanem egyrészt nyilvánosan felvetett hiányok egyik okára mutatok, másrészt erősítő ellentétet világítok meg : a mai középiskola, sok gátló körülmény ellenére is nagymértékben nevel. Sőt ! Mi, akik benne élünk, tudjuk, hogy *többet ad a látszatnál*. De ezt a többet a mai élet már akkor elrontja, midőn az V.—VI.-os gyerek még — fejlődésének mepfelelően — kritikátlanul fogad el sokszor hallott tetszetős, képzeletét foglalkoztató szövegeket. A megnyitó fásult, görnyedt hátú, nyugdíjasról fantáziáló nyárspolgár-palánta ifjúságról beszélt. Állíthatom : mi sem erre nevelünk s az első esztendőkből a csírák legtöbbször dús palántába kerülnek. De a gyerekek 15.—16. esztendeje táján kezd megérlelődni a külső hatás : iskolán kívül majd mindig arról hall az ifjúság, hogyan lehet ma legkönnyebben érvényesülni (a „munka nélkül“ persze csak tudatalatti vele-

járóként rezdül meg). S mert arról már tud, hogy az élet anyagi küzdelem is, a két erő megmérkőzéséből majd mindig az iskola kerül ki vereséggel. Igen, ha ez a külső hatás a szellemi érés táján következne be! De — sajnos — korábban jön, a szellemi, az akarati ellenállóképesség megizmosodása előtt. Késztelenül sok hiba származik a mai középiskola túlzásfoltosságából, de a hiányok nagyobb hányada *nem abból* ered. Ha még mindig az anyagon lenne a hangsúly, akkor igen. De el kell árulnom: *ma már bizony minden gátlás nélkül le-lenyessünk az anyagból a gondolkodtatás, a esztázó világnézet, a lélekszilárdság és a test izmosítása érdekében.* A falakon kívül talán ez még ritkán villant meg, de mi bizonyítani tudjuk. Viszont: még kevésbé villant meg eddig az igazi romboló hatás, a bajok legerősebb gyökere. S ez: a magyar újszülöttek számára — talán még embrionális korukban — ma e öbbs keresik a „jó“ protektort, mint a keresztnevet! (Félreértések elkerülése végett: nem az elhivatottság, a rátermettség megérdemelt, mert egészséges megsegítésre gondolok.) A vázolt légkörben felkamaszkodó fiatalság hamar jut arra a nézetre, hogy nem gondolkodásra, izmosodásra, cselekvő, munkás akaratra van szükség, hanem pártfogóra, akinek evezőcsapásai nyomán majd csak besiklik a már újként is korhadt csónak a „biztos“ állás „nyugodt“, de igen sokszor békalencsés, poshadt kikötőjébe. S mégis! Minden akadály ellenére: a *mai középiskola* rengeteget tesz növendékeinek egészséges szellemi-tesztialakítása érdekében. Az időnkénti belepillantás hamar elárulja, hogy milyen közvetlen, merevség nélkül való és mégis fegyelmező nevelést hoztak az újabb évtizedek s milyen gyakran dolgozik össze teljes bizalommal idősebb és fiatalabb tanár, kisgyerek és nagyobb diák. Csak egy van, amit alig oldott még meg — ezeregy oknál fogva! — a megújuló középiskola, a valóban szigorú *szelekciót*. S ez az igazi oka annak, hogy az egyetemre igensok görnyedthátú, szín'elen „egyéniesség“ kerül. A valóban eszes, akaratteli ifjú legényben a ma középiskolája nagyon is fel szokta kelteni a friss érdeklődést. Ahol az említett nyomokra akadunk, majd mindig ki tudjuk fejleszteni az értékes vonásokat s így az ilyen fajta gyerekek frissen szoktak kikerülni a ma középiskolájából. (Nem véletlen, hogy a legtöbb középiskolában ma a legtalpraesettebb tanulók a legizmosabb, legkedvelteliebb sportolók!) S ha akad nem egy kivétel is, sokszor ott a baj, hogy — minden felvilágosító munkánk ellenére — a szülői ház (és nem az iskola!) erején felülire kényszeríti a *közepes* gyereket. Erről éppen a középiskolai tanárok tudnának sok-sok szomorú példát mondani.

5. Hogy pedig ismét a zsúfolt középiskolai anyagra, mint akadályra kerítsek sort: a középiskolai tanár erről sokat gondolkodik, de a kérdés alakulását eddig csak részben befolyásolhatta. Ennek bővebb fejtegetésére itt nincs hely, se mód. De egyet le kell szögezni: mivel minden éremnek két oldala van, a nagyközönségnek erről is tudnia kellene, hogy a mai középiskoláról és a mai tanárról zavartalan képe legyen. A közönség azonban éppen erről nem tud s így téves következtetéseket vonhat le, különösen ha az érem egyik, sokban hibás cizellálású oldalát, tökéletes szellemi tekintély villantja meg. *S ez az, amiért ezek a sorok megszülettek!*

Befejezésül legyen szabad mégeggyet. Az a fiatal filozopter, aki az egyetemi ünnepségen annyi jóérzést, bizakodó jövőbenézést keltett talpraesett üdvözlő szavaival, valamikor — fiatalabb tanár koromban — az én tanítványom is volt. Hozzátehetem; hasonlóan értelmes, lelkes, érzévegondolkodó, idővel minden reményt valóra váltó ifjú ember akárhány került ki a kezem alól. S azt is hozzátehetem (s ez a fontos!): odaadó munkájával kapcsolatban igen sok mai idősebb és fiatalabb tanár elmondhatja ugyanezt önmagáról. De — becsülettel állítom — a példával nem hivalkodni, hanem bizonyítani akarok. Mert — teljes tisztelettel az egyetemi oktatvanevelés iránt — se ő, se a többiek nem izmosodhattak volna meg a helyes úton, ha kisebb diák korokban az indítékot tőlünk, középiskolai tanároktól, a középiskolától meg nem kapják. S ha a középiskolai szellem valóban sok ponton téves irányban mozog is, úgy érzem: minden elhangzó kritikának annál inkább *azonnal és mindig* sort kellene kerítenie arra a mai tanárságra, mely a bírálat tárgyává tett akadályok ellenére is tud derekat és agyat izmosítani.

Bizton hiszem, hogy a szegedi egyetem nagyon tiszteletreméltó rektora olyan jó szívvel fog nézni e sorokra, amilyen szeretettel nézett eddig is minden nevelőmunkásra, s amilyen becsületes szándékkal és minden él nélkül én mondanivalómat leírtam. De le kellett írnom, mert úgy érzem, hogy az igazság és a nyilvánosság csak nyer vele, ha megvillannak a kiegészítő színek is. Másrészt viszont: én, a minden idegével középiskolai tanár kérem: tegye a Rektor Úr máskor is bírálat tárgyává középiskolai életünkben mindazt, amit abban károsnak érez. Hiszem: jelentős emberek szava és hite előbb-utóbb cselekvő akarattá válik. De mert a közvélemény könnyen általánosít: talán üdvös lenne ugyanakkor minden alkalommal felhívni a figyelmet az érem másik oldalára is, a középiskolai tanárok és a középiskola kétségtelenül élő értékeire. Távolról sem dícséretet kérünk, hiszen mi tudjuk legjobban, hogy vannak ügyetlen tanárok is (az okokat itt kár lenne feszegetni).

Tudom, hogy a Rektor Úr is bizonyára látja e sokban megújuló középiskola és a méginkább megújult középiskolai idősebb, fiatalabb tanárság színesedő lelkét s e lélek becsületes, formalizmustól ment megnyilvánulásait. Az érem másik oldalának megmutatása több szeretetet és bizalmat fog biztosítani a mai középiskolának a közvélemény részéről, a szeretet és bizalom pedig nagyobb, belenézőbb érdeklődést. Az eredmény csak egy lehet: az érdeklődő, gondolkodóbb közvélemény majd kikényszeríti azt a középiskolát, mely *minden ponton* teljes értékű nevelőoktatást teremt a magyar jövő számára. Más pedig, mint ez a különb magyar jövőendő, úgysem fontos.

Lőrincz Jenő dr.